

Búcsú Jánosunktól

Adonyi Sztancs János
(1958–2013)

Itt hagyott bennünket Adonyi Sztancs János. Élete delén, ötvennegyedik évében, 2013. március 7-én hunyt el. *Elprédált elit (Arisztokratának nem jár bocsánata?)* címmel a Napkút Kiadónál jelent meg (2011-ben) életében az utolsó könyve. Eme szociografikus látletéhez – annak nyomán, hogy riporter pályája csúcsteljesítményeként a 130 magyar főnemesi családból hetvennek a köreit bejárva *Arisztokraták ma* címmel családtörténeti sorozatot indított, amelynek két kötete látott eddig napvilágot (Editorial, Kossuth, 2007, Diario, 2008 – a harmadik előkészületben) – kilenc kérdést intézett hét itthon élő főnemesi leszármazotthoz 2010 áprilisában, májusában a történelmi családok múltjára, jelenére, jövőjére vonatkozóan, felmérve az ezeréves elit teljesítményét, illetve alkalmat adva, hogy elmondják véleményüket a rendszerváltozás óta történetekről. Ebből áll össze a sokalanyú, tömör, felkavaró interjúkötet.

Legelső találkozásunkra János aligha emlékezhetett (sosem említettem neki): ott állt húsz évnek előtte a *Heti Magyarország* című lapot éppen átvett Speidl Zoltán jobbán (helyettesi minőségben), jellegzetes, kissé félrebillent fejtartással, a szellemi-érzelmi készenlét rezzenéstelen, hullámhosszot kereső mosolyával, későbbi tétova kilincseléseimnek egyik legelső állomásán.

Csak eme röpké összefutásunk után sok-sok évvel hozott össze bennünket ismét a sors, már a Szabad Földben, az Üllői úton. Most már hosszú évekre (közben vezetőváltásokkal is): Istenhegyi út, Bojtár utca, Lajos utca. Távol állt kapcsolatunk minden fraternizáló bizalmaskodástól – de erre attól fogva nem is volt szükség, ahogyan meglepetve fedeztük fel, mindkettőnk autórádiójában, minő véletlen, a Bartókra van lehorgonyozva a kereső.

Aki ismerte, tudja, hogy manapság ritka erények jellemezték: délceg férfiaság, tartózkodást is ismerő büszke tartás. Sorsszerű, hogy a tisztánlátás igényével épp ő érdemesítette figyelemre az értékeket, amelyek a magyar főnemesiség maradékának szellemi-társadalmi zárványában tovább élnek. A Krúdy Nyírségéből jött zsumnaliszta pályájának előző állomásai közül csak az áttelepülésem után rokonszenvenvel lapozott Köztársaság lap volt nekem valamelyest ismerős, de szépírói opusába is – gyermekversek, erotikus kispróza – betekintést nyerve ma sem tudnék többet mondani, mint ajánlásomban írószövegségi tagfelvételéhez: „következetes és határozott konzervativizmusa ragaszkodás egy élhető világ értékeihez”, „legfőképp pedig a zsumnalisztika és a szépliteratúra áldásos egyensúlyát még őrző riportírás területén jeleskedik, melyek a kollektív emlékezet és a személyesen megélt valóság ismeretlen tartományaiba

kalauzolja hirdetik, hogy minden ellenkező híresztelés ellenére mégiscsak van mit mondani, van mit tenni ebben az életben”.

Az elmúlás kihívásával bátran szembesült, amikor szervezete riadóztatta. Táltosvíz, a fekhely vízésugárzás szerinti betájolása a Remete-hegyi úti lakban – végül (évekkel ezelőtt) komoly műtét, veseátültetés stabilizálta olyannyira, hogy utóbb, újra életerősen, még kórházi tapasztalatait is elkezdte könyvbe foglalni.

Miután az *Elprédált elit* kézírata körüli tennivalókat egy Bécsi úti kávézóban megbeszéltük (János már nem láthatja, hogy szemben a promenádon azóta Puskás Ferenc dekázik), valamikor még váltottunk egy üzenetet Fülöp Endrének a Phronesisben megjelentetett politikai filozófiai témájú dolgozatáról (*Komolyan véve az arisztokráciát* – az ismertetett könyvben Ellis Wasson, magyar példákra is bőszéggel támaszkodva, cáfolni igyekszik, hogy az európai arisztokrácia hanyatlásához maradisága vezetett, vagy választási és oktatási privilégiumainak elvesztése, zárt köreinek becsületkódexszel kötött, a demokratikus elithez képest nagyobb tettrekészségét dicséri önkényuralmak elleni sorsdöntő pillanatokban, de rögzíti, hogy az egyéni érdekeknek a családi érdekek mögé sorolása végzetesen fellazult), amelynek egy megjegyzését a figyelmébe ajánlottam, s visszajelezte, hogy a harmadik kötethez talán hasznát is tudja venni. (Az új családi étosz hozta el ugyanis a hátsó cselédlépcsőt és a csengőtelepítést az Édes Annáknak.)

Egyszer összefutottunk a Kolosy téri piacon is, s ezután már csak *Tartozás* című regényem bemutatóján láttam Sztancsékát, az Óbudai Múzeum kávézójában, 2012-ben, Óbuda napján. Titokzatosnak szánt mosollyal adtam a kezébe könyvemem, amilyen legelső találkozásunkkor az ő arcán ült, gondolván, meglepődve fogja felfedezni az elején druszáját, a „mi Jánosunkat”, az óbudai építész, akinek feladatként 250 éve nyakába szakad a trinitárius kolostor, a későbbi kiscelli kastély építésének befejezése. (Egy kiadványba később kért is belőle részletet, és maga adott címet a Sándor István mártíromságáról szóló szemelvénynek. Páter Szőke János szalézi rendfőnök, akitől az ügyre vonatkozó jegyzőkönyvet kaptam, mire könyvemem befejeztem, még 2012 januárjában megtért a Teremtőhöz. Ferenc pápa nemrégiben engedélyezte a dekrétum kihirdetését: az 1953-ban kivégzett Sándor István boldoggá avatásának időpontja: ez év október 19.)

Miközben a mi (Ratkó Józseftől származóan Adonyi) Sztancs Jánosunk – a magas kultúrához való ragaszkodás, a nemzeti elkötelezettség, az istenhit, egyszóval a lelki-szellemi nemesség letéteményeseit kereső riporter – alakját visszaidéző soraimat rovom, a második legnagyobb szerzetesrendnek, a szaléziaknak jeles magyarországi ünnepe készül éppen: pünkösdkor Budapestre érkezett körutazásán, és holnap fáklyásmenet kíséretében vonul a kallódók, árvák megmentője, Don Bosco (hiszen János ő is: Giovanni Melchiorre Bosco Ochienna!) ereklyéje a bazilikából az óbudai Segítő Szűz Mária-kápolnába, itt, a Remete-hegy alatt, a Lajos utcán keresztül.

Támpontok keresése a világkrízisben, evangelizáció, lelki megújulás... Erkölcstöt prédikálni, erkölcsiségért ágálni egy világban, amelyet velejéig áthat család és hamisság? Hol a veleje, és hol az eleje?

Az Adonyi Sztancs János szemében is sziklaszilárd értékek, a hajlíthatatlan nemesség, önfeláldozás dicséretével nyelvemen eközben egy egészen friss nappali, profán kép is folyton elém tolakodik innen, egészen közről, a Kolosy térről (de a mélyből): egy középkorú zsebmetszőé.

A megállóban idős embereket szólítgatott meg a minap, hol százast kérin-cselve ötvenesekért-húszasokért-tízesekért, aztán meg rögtön fordítva, százast próbált magyarázkodva a következőre rátukmálni a kapott apróért cserébe – per-sze csak azért, hogy valamelyik jótét lélek félig bosszankodva, félig szórakozottan elővett, kihajtott tárcájába beleláthasson, kisujjával fel-felpöckölgetve rekeszeit. És közben fél szemmel leste, látják-e, nézi-e valaki közben, mint én, merőn.

No igen, a pénz a javak eszenciája – de az elidegenített életidőnek is sűrítménye (Marx után szabadon). Nem tudom, mit mondana erre János (aki közgazdász végzettséget is szerzett) ott, a promenádon, még innen a megtartóztatott káromkodástól (ami Puskás Öcsitől bezzeg nem lett volna idegen), de biztosan ellene vetné a szavak nélküli igazságot, amit egész életével szolgált: hogy az életidő valami megfoghatatlanban is sűríthető, s ezáltal úgy osztható meg, hogy javára van annak, aki kapja, miközben adományozóját nem éri károsodás. Semmi ezotéria – a kultúra ez. „A főnemeseikkel való találkozásaim során – írta – leginkább az izgatott, ami túlmutat az egyes családok, családtagok életén, sorsán, vagyis: mekkorát bukott az ország, a magyarság azon, hogy brutálisan kiiktatták az arisztokráciát a társadalomból? Ebből aztán egy további kérdés következik: milyen feladat várhat manapság a történelmi famíliák túlélő tagjaira a hon- és nemzetépítésben? Több száz év kell ahhoz, hogy egy nép kigyöngyözzön magából egy kifinomult, nemzetközi beágyazottsággal rendelkező elitet. Ezért szerintem a főnemesség társadalmi, nemzeti érték. Ezt az értéket próbálták teljesen elpusztítani azok, akik egyfajta új világot vizionálva végképp el akarták törölni a múltat. Tehát e tekintetben pontosan akkorát buktunk, amekkora kárt okoztak a kíméletlen eszme harcosai az arisztokráciában mint értékörző, értékteremtő 'osztályban'.”

Az is lehet, hogy a nagyra tartott talentum – mert az újságírókat szokás az-zal riogatni, hogy legtöbbször aprópénzre váltják tehetségüket – csak egy fáma a hiúság kenegetésére. Miközben napjainkat valahogy elmorzsoljuk, lépésről lépésre, feladatról feladatra áll össze a személyes teljesítmény: életünk értelme és az üdvösségünk. A tolvaj halál (hiszen nemzésre, teremtésre alkalmatlan, csakis rablásra képes) azt nem veheti el, hiába irigyli.

„Este van már, sietnek az esték / álnokul mint a tolvaj öregség, / mely láb-hegyen közeledik, halkan, / míg egyszercsak ugrik egyet, s itt van! / Nem tudjuk már magunkat megcsalni: / óh jaj, meg kell halni, meg kell halni! – zeng Babits Mihály verse (*Ősz és tavasz között*) – Mennyi munka maradt végezetlen! / S a gyönyörök fája megszedetlen...” Talán egyszerre szólhatnak a szférák Bartókján ideát és odaát Jeney Zoltán kongeniális taktusai Orbán Ottó csángó népdalra írt, Lászlóffy Aladárnak ajánlott verséből: „Hívlak, Isten, nyújtsd a karod, mikor szemem eltakarod. / Hívlak, ha vagy, nyújtsd a karod, legyen úgy, ahogy akarod.”

A holnap napunktól, igen, attól hirtelen-váratlan, bármikor megfoszthat bennünket (mint ahogy mi is saját magunktól elcsenünk olykor órákat, perceket, rossz lelkiismerettel). De a jövőtől nem. A tolvaj keze üres marad. A halálnak semmiféle holnapja nincsen, mert csak a tolvajlás élménypótléka kell neki. Amit galád módon elvesz, az az életét beteljesítőből nem, csak másoknak hiányzik. Nekünk. Azoknak, akiké a meglopott, mindenestül. Kortársainak. Azoknak, akiké csakugyan volt és akiké igazán marad.

Bognár Antal